

داس و قلم

تألیف اندیشه‌های سیاسی مارکسیسم در ادبیات داستانی ایران (۱۳۵۷-۱۳۳۲ ش.ه)

ندا هاشمی

[نقد و پژوهش]

www.ketab.ir

سرشناسه:	هاشمی، ندا، ۱۳۶۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	داس و قلم: تأثیر اندیشه‌های سیاسی مارکسیسم در ادبیات داستانی ایران (۱۳۵۷-۱۳۳۲) / ندا سادات هاشمی.
مشخصات نشر:	تهران: آنیما، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۲۳۶ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸-۸۶۱۸-۳
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
عنوانی دیگر:	تأثیر اندیشه‌های سیاسی مارکسیسم در ادبیات داستانی ایران (۱۳۵۷-۱۳۳۲).
موضوع:	داستان‌نویسان ایرانی -- قرن ۱۴ -- نقد و تفسیر
موضوع:	Novelists, Iranian -- 20th century -- Criticism and interpretation
موضوع:	داستان‌های فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع:	Persian fiction -- 20th century -- History and criticism
موضوع:	ادبیات فارسی -- قرن ۱۴ -- جنبه‌های سیاسی
موضوع:	Persian literature -- 20th century -- Political aspects
موضوع:	ادبیات ایرانی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع:	Iranian literature -- 20th century -- History and criticism
موضوع:	کمونیسم و ادبیات
موضوع:	Communism and literature
موضوع:	ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷
موضوع:	Iran -- History -- Pahlavi, 1941 - 1978
رده‌بندی:	PIR2۸۶۹/۲۵۲ ۱۳۹۶
رده‌بندی دیوپی:	۸۵۳/۶۲۰۹
شمای کتابشناختی:	۴۸۹۱۴۹۲

انتشارات آنیما

تهران، خ انقلاب، خ ابوریحان، ابتدا، خ امی‌نژاد، پلاک ۱۴۶، واحد ۱۶

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۵۲۹۶

همه‌ی حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

E-mail: aanima.pub@gmail.com

Instagram: [aanima_pub](https://www.instagram.com/aanima_pub)

داس و قلم

ندا هاشمی

انتشارات آنیما

طراح جلد: علی بالنگا

صفحه‌آرا: زهرا قرانی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸-۸۶۱۸-۳

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

۱۱	 مقدمه
----	-------------

فصل اول کلیات

۱۵	 مارکسیسم
۱۶	 مارکس
۳۳	 بحثی درباره مارکسیسم و ادبیات
۴۳	 مارکسیسم در ایران
۴۸	 حزب توده
۵۰	 نسل جدید، چپ‌های رادیکال
۵۳	 فداییان خلق
۵۴	 پناهدین خلق
۵۶	 بحثی درباره مارکسیسم و ادبیات ایران

فصل دوم: نثر بنای اقتصادی و نقش اقتصاد در داستان

۷۰	 اقتصاد به نثرین زبان
۷۲	 غلامحسین ساعدی
۸۳	 جلال آل احمد
۹۱	 صمد بهرنگی
۱۰۰	 علی اشرف درویشیان
۱۰۸	 محمود اعتمادزاده (به، آذین)
۱۱۵	 بزرگ علوی
۱۱۹	 هوشنگ گلشیری
۱۲۲	 صادق چوبک
۱۲۸	 فقر حرف اول در داستان

فصل سوم تضاد طبقاتی در داستان

۱۳۷	 تضاد نیروی محرک تاریخ
۱۳۹	 غلامحسین ساعدی
۱۴۴	 جلال آل احمد

۱۵۳	صمد بهرنگی
۱۶۶	بزرگ علوی
۱۶۶	هوشنگ گلشیری
۱۶۹	علی اشرف درویشیان
۱۷۵	محمود اعتماد زاده (م. آ. به آذین)
۱۷۷	صادق چوبک
۱۸۲	قالب‌های تضاد طبقاتی در داستان ایرانی

فصل چهارم: استعمار و ازخودیگانگی در داستان

۱۹۱	ارگر، مثابه کالا
۱۹۴	غلامحسین ساعدی
۱۹۶	هوشنگ گلشیری
۱۹۹	جلال آل احمد
۲۰۳	صادق چوبک
۲۰۴	نابود شدن انسان

فصل پنجم: توجه به مبارز برای دریافت حق فقرا و کارگران

۲۱۰	مارکسیسم علم مبارزه
۲۱۲	غلامحسین ساعدی
۲۱۳	بزرگ علوی
۲۱۵	جلال آل احمد
۲۱۷	صمد بهرنگی
۲۲۱	صادق چوبک
۲۲۶	گونه‌های مبارزه در داستان ایرانی
۲۲۸	راهی برای اعتراض سیاسی

۲۳۲	منابع
-----	-------

مقدمه:

تفکر مارکسیستی یکی از پرنفوذترین اندیشه‌ها، بر ادبیات ایران پیش از انقلاب بوده است. در این مقطع زمانی، روشن‌فکری غالباً با اندیشه‌های چپ مارکسیستی شناخته می‌شد و اکثر روشن‌فکران متمایل به چپ بوده‌اند. شاید یکی از دلایل آن تقدم ورود مدرنیته از سمت شرق یعنی شوروی کمونیسم، به ایران بوده است. همچنین می‌توان گفت که شرایط اقتصادی و سیاسی جامعه به گونه‌ای بود که زمینه را برای بروز چنین افکاری آماده می‌ساخت و روشن‌فکران، نظریات مارکسیستی را به عنوان الهام‌بخش آزادی و نجات‌دهنده از وضعیتی که در آن گرفتار بودند، می‌دانستند. یکی از نمادهای روشن‌فکری، نقد و اعتراض به حکومت و سیاست است که در این دوره، نویسندگان و شاعران که منتقدان بالفطره وضع سیاسی موجود محسوب می‌شوند، از این اندیشه برای پیشبرد اعتراض خود، چه به صورت آشکارا و از طریق فعالیت‌های حزبی، که حزب توده سازمان یافته‌ترین حزب چپ در ایران است، و اکثر نویسندگان متمایل به این حزب بوده‌اند، و چه بصورت مخفی و درون آذر خود این اعتراض چپ‌گرایانه را ابراز کرده‌اند، که غالباً نیز با برخورد شدید حکومت مواجه می‌شدند. در کل، سعی بر این است که با توجه به دیدگاه‌های مارکسیستی در ادبیات سیاسی و طرح مؤلفه‌های آن به بررسی تفکر چپ در ادبیات داستانی ایران پیش از انقلاب پرداخته شود.

مارکسیسم، به عنوان یکی از مهم‌ترین مکاتب سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی به دنبال اندیشه‌های مارکس (فیلسوف آلمانی) و در اواخر قرن نوزدهم رواج پیدا کرد و به عنوان اندیشه‌ای طرفدار تهیدستان و طبقات پایین جامعه، در برابر اندیشه‌ی سرمایه‌داری غرب قرار گرفت. پس از آن به تدریج اندیشه‌های مارکس با عناوین مختلف طرفداران زیادی را در سراسر جهان به خود جلب کرد، علی‌الخصوص در

میان جوامع فقیر و جهان سوم، که این اندیشه را نوعی نجات‌دهنده و رهایی‌بخش برای خود یافته بودند. در ایران نیز کم و بیش، مارکسیسم، در کنار مکاتب دیگر اعتراضی، از جمله اسلام‌گرایی، به عنوان مکتبی انتقادی و مبارزه‌گرا رشد پیدا کرد. در ایران آن دوره (۱۳۳۰-۱۳۵۷ ه. ش) اندیشه‌های مارکسیسم به دلایلی در میان قشر روشنفکر و نویسندگان، که منتقد بالفطره بوده‌اند، نمود پیدا کرد:

۱. شرایط اقتصادی و اجتماعی، سیاسی نابسامان آن دوره که منجر به فقر و عقب‌ماندگی و نابسامانی اقتصادی، فشارها و تضادهای طبقاتی ناهنجار و نیز سلطه‌گری و محرومیت که به نوعی پادشاهی موروثی و ناعادلانه بود، روشنفکران را به سمت مارکسیسم کشاند. کتب حمایت از ستم‌دیدگان است، کشاند.

۲. به دلیل انقلابات گسترده‌ی شوروی در جهت سیاست‌های چپ‌گرایانه‌ی خود که بر پایه‌ی رواج اندیشه‌های مارکسیسم مخصوصاً در میان جوامع فقیر، در مقابل گسترش اندیشه‌ی سرمایه‌داری بود. این اندیشه در ایران نیز گسترش پیدا کرد.

۳. جنگ‌های گسترده‌ی چپ‌گرایان در کشورهای هم‌چون، کوبا، الجزایر، کره و ... که معمولاً با تجربه‌ی پیروزی چپ‌گرایان و حذف مردم خاتمه می‌یافت، موجب تشویق روشنفکران ایرانی می‌شد.

۴. گسترش فرهنگ ترجمه، مخصوصاً ترجمه‌ی آثار نویسندگان چپ شوروی و نیز آثار خود مارکس و انگلس، در آغاز دهه‌ی سی که نویسنده‌ی ایران به سمت ترجمه روی آوردند... تمام این عوامل دست به دست هم داد تا اعتراض روشنفکران در قالب ادبیات بروز پیدا کند.

یکی از این قالب‌های ادبی، داستان‌نویسی است که به طرز عجیبی در آن دوره رشد پیدا کرده بود و داستان‌نویسان چیره‌دستی نیز پیدا شدند. با توجه به شرایط

حکومتی، داستان وسیله‌ای شد برای ایراز تقریباً نهان، انتقاد از حکومت، اوضاع اجتماعی و اقتصادی و سیستم اداری کشور، که درون داستان‌ها جای گرفت. این اعتراض که توسط نویسندگان غالباً متمایل به چپ، نوشته می‌شد در داستان‌ها با مؤلفه‌های مارکسیسم نمود پیدا کرد. موضوعاتی همچون: پرداختن به فقر و عقب ماندگی، وضعیت نابسامان اجتماعی و اقتصادی مردم ایران در آن دوره، بی‌عدالتی و تضاد طبقاتی سرسام آور، استثمار، کار بی‌هوده و یکنواخت و نیز توجه مبارزه و انقلاب طبقات پایین، که تنها راه نجات و آزادی جامعه از این وضع فلاکت‌ناپذیر بود، این مسائل، بیشترین جلوه را در داستان‌های این دوره دارد.

www.ketab.ir